Maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@eduskunta.fi

24.2.2022

Asia: MmV O 11/2022 Maatalouden kannattavuuskriisi

Elintarviketeollisuusliitto (ETL) kiittää mahdollisuudesta osallistua maatalouden kannattavuutta koskevaan keskusteluun ja tuo esiin seuraavaa.

ETL kantaa huolta alkutuotannon vaikeasta tilanteesta ja haluaa olla edistämässä ratkaisujen löytymistä tilanteen helpottamiseksi

Suomalainen elintarviketeollisuus ja alkutuotanto ovat syvästi kytköksissä toisiinsa. Pelissä on paljon esimerkiksi alan työpaikkoina sekä elintarviketeollisuuden mahdollisuutena hakea kasvua viennin kautta.

Kustannus- ja kannattavuuskriisiin kietoutuu lukuisia tekijöitä. Osaan näistä elintarviketeollisuusyritykset voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa. Vuotuisista sääolosuhteista johtuvat sadon voimakkaat vaihtelut, koronakriisistä johtuneet kysyntäshokit, rajut globaalit panoshintojen nousut sekä muutokset kulutusrakenteissa ovat tekijöitä, joihin suomalaisella elintarviketeollisuudella on vain vähän tai ei lainkaan vaikutusmahdollisuuksia. Myös elintarvikeketjun rakenteelliset, pitkällä aikavälillä syntyneet haasteet eivät ole yksin elintarviketeollisuuden käsissä, vaan näitä on ratkottava pitkäjänteisen ruokapolitiikan avulla.

Ratkaisuja kannattavuuteen on haettava tulevaisuuteen suuntautuen, ei pelkästään nykyhetken akuutin kriisin kannalta. Sopimussuhteita koskevan lainsäädännön kiristäminen ei kuitenkaan ole ratkaisu alkutuotannon kannattavuuden parantamiseen. Elintarvikeketjussa toimivien yritysten sopimusvapauteen ja markkinoiden vapaaseen toimivuuteen ei tule puuttua sääntelyllä enää enempää.

Elintarviketeollisuusyritykset vaikuttavat sekä maataloustuotannon että oman kannattavuutensa parantumiseen tuottamalla korkean lisäarvon tuotteita, joilla on kysyntää sekä Suomen että kansainvälisillä markkinoilla

Suomalaiseen elintarvikeketjuun on saatava virtaamaan enemmän rahaa, jotta elintarvikeketjun osapuolet alkutuotantoa myöten pystyisivät parantamaan kannattavuuttaan. Jo kaksi vuotta kestänyt koronakriisi on heikentänyt suomalaisen elintarvikeketjun kykyä tuottaa arvoa ja vähentänyt ketjuun virtaavan rahan määrää.

Kuluttajat ostavat nykyisin yhä enemmän jalostettuja tuotteita. Mitä pitemmälle jalostettu elintarvike on, sitä vähemmän raaka-aineen hinta enää vaikuttaa tuotteen hintaan. Arvoa luodaan nykyisin ruokaketjussa yhä enemmän muissa ketjun osissa kuin raaka-aineiden tuotannossa ja alkutuotannossa. Tämän vuoksi maataloustuotannon kannattavuuden parantumisen kannalta oleellista on, että elintarviketeollisuuden kannattavuuden kohentamiseen kiinnitetään myös huomiota.

Etsittäessä keinoja maatalouden akuuttiin kannattavuuskriisiin on

- Huomioitava koko elintarvikeketju ja kaikki siinä olevat sopimussuhteet. Elintarviketeollisuus on osapuolena alkutuotannon ja muiden teollisuuden tarvitsemien tuotantopanosten, kaupan, elintarviketeollisuuden sisäisten ja food service -sektorin yksityisten ja julkisten toimijoiden

Elintarviketeollisuusliitto ry
Pasilankatu 2, PL 115, 00241 Helsinki
Puhelin (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
Y-tunnus 0201092-3 • Kotipaikka Helsinki

Finlands Livsmedelsindustriförbund
Pasilankatu 2, PB 115, 00241 Helsingfors
Telefon (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
etl@etl.fi • www.etl.fi

Finnish Food and Drink Industries' Federation
Pasilankatu 2, P.O. Box 115, FI-00241 Helsinki
Telephone +358 9 148 871 • Fax +358 9 1488 7201
etl@etl.fi • www.etl.fi

sopimuksissa sekä elintarvikkeiden vientikaupassa. Elintarviketeollisuusyritysten asiakaskanavien ja asiakkaiden lukumäärä vaihtelee riippuen sen toimialasta sekä liikevaihdosta. Sopimussuhteita on kymmeniä, suurimmilla yrityksillä satoja.

- Ymmärrettävä, että ruuan hinta muodostuu useista eri osatekijöistä ja ketjun eri toimijoilla on erilaiset kustannusrakenteet. Tuotteiden jalostusaste vaikuttaa kustannusrakenteeseen. Mitä korkeampi on tuotteen jalostusaste, sitä pienempi osuus yksittäisellä raaka-aineella on tuotteen hinnasta.

- Huolehdittava, ettei mahdollisilla ratkaisukeinoilla rajoiteta sopimusvapautta tai markkinoiden toimivuutta, heikennetä sisämarkkinoiden toimintaa, suomalaisen elintarvikeketjun kansainvälistä kilpailukykyä tai ruokaturvaa. Keinojen on oltava myös kilpailuneutraaleja ja sovellettavissa kaikkiin sopimussuhteisiin.

- Huomioitava, että EU:n Green Deal -ohjelman toimeenpano tuo mukanaan koko elintarvikeketjulle runsaasti uusia ulkoiskustannuksia, jotka tulevat vaikuttamaan koko elintarvikealan kannattavuuteen.

Myös elintarviketeollisuuden panoshinnat ovat rajussa nousussa, mikä heikentää alan kannattavuutta

Syksystä 2020 lähtien elintarviketeollisuuden panoshinnat ovat nousseet merkittävästi enemmän kuin tuotosten hinnat. Vuonna 2021 elintarviketeollisuus maksoi panoksistaan enemmän kuin mitä se sai tuotoksistaan korvausta markkinoilta. Poikkeuksellisen suuren ja pitkään jatkuneen kustannustason nousun vuoksi on selvää, että myös elintarviketeollisuuden keskimääräinen kannattavuus on laskusuunnassa.

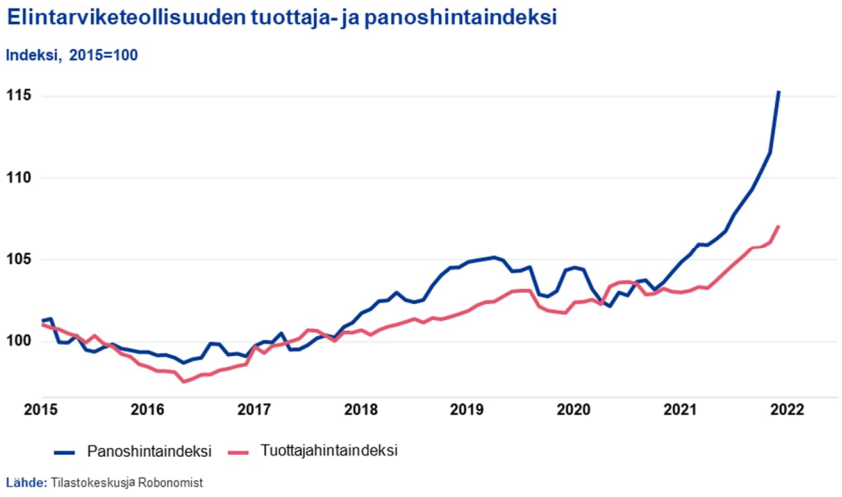

Elintarviketeollisuuden panoshintoihin vaikuttavat eri hyödykeluokat kuin alkutuotannon panoshintoihin. Alkutuotannon hyödykkeiden lisäksi elintarviketeollisuus hankkii paljon panoksia suoraan muilta elintarvikeyrityksiltä. Muita tarvikkeita, kuten kemikaaleja ja pakkausmateriaaleja hankitaan kemian- ja metsäteollisuuden yrityksiltä. Edellä mainittujen hyödykeluokkien lisäksi energian panoskustannukset ovat nousseet merkittävästi vuoden 2021 viimeisinä kuukausina.

Maatalouden hintojen nousu on tällä hetkellä eniten elintarviketeollisuuden panoskustannuksia nostava erä. Alkutuotannon raaka-ainehinnat ovat näin ollen alkaneet siirtyä elintarviketeollisuuteen.

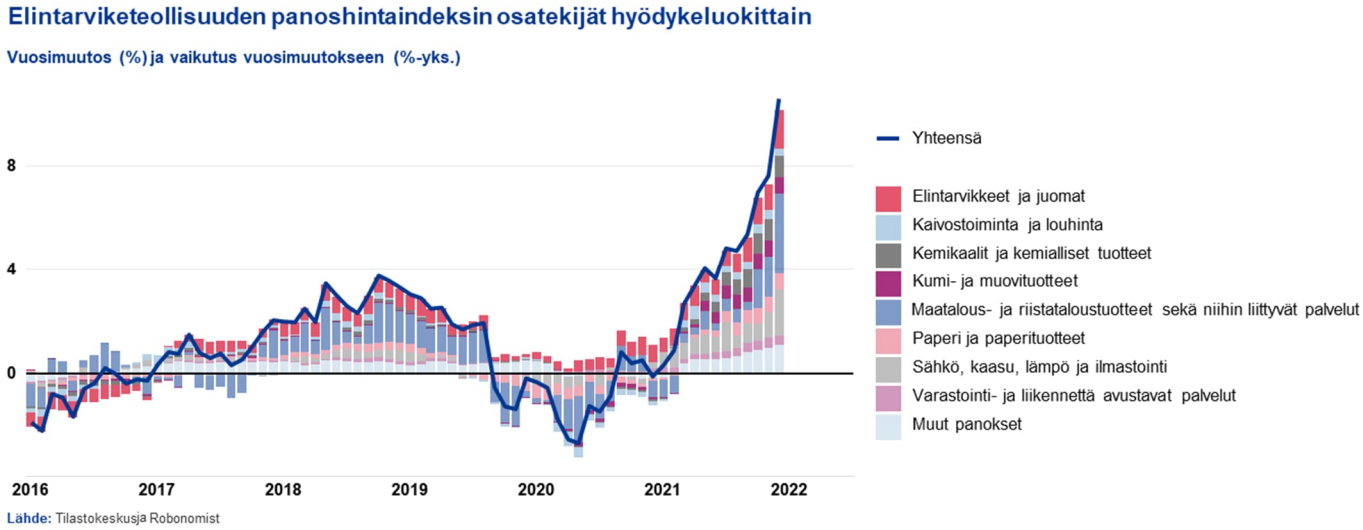

Kaupan valikoimajaksot joustaviksi, tarvetta valikoimajaksojen sääntelyyn ei ole

Keskeinen aihe kustannuskriisikeskustelussa ovat olleet kaupan liian pitkiksi ja jäykiksi koetut päivittäistavarakaupan valikoima ja -hinnoittelujaksot. ETL on pitänyt asiaa esillä useiden vuosien ajan, myös elintarvikeketjun kauppatapalautakunta otti aiheeseen kantaa vuonna 2018.

Valikoimajaksoilla on elintarviketeollisuuden näkökulmasta sekä hyviä että huonoja puolia. Pitkät valikoimajaksot luovat ennustettavuutta ja vakautta alkutuotantoon ja teollisuuteen. Ne myös mahdollistavat kumppanuuksien kehittämisen ja syventämisen osapuolten välillä. Myös kuluttajahinnat pysyvät pitkien valikoimajaksojen ansiosta vakaampina kuin EU:ssa keskimäärin.

Valikoimajaksokäytännöt ovat osoittautuneet ongelmallisimmiksi yrityksille, joiden kustannuselementit ovat kytköksissä globaaleihin maailmanmarkkinahintoihin ja herkkiä hintavaihtelulle sekä yrityksille, joiden tuotteet ovat sesonki- tai satokausituotteita. Näille toimijoille on tärkeää mahdollisuus toimia lyhyemmissä hinnoittelujaksoissa. Osalle yrityksistä nykyisin käytössä olevat valikoimajaksot ovat toimivat, eikä niiden muuttamiselle ole tarvetta.

ETL on esittänyt jo vuonna 2012 Kilpailuvirastolle valikoimajaksojen läpimenoaikojen lyhentämistä ja valikoimajaksojen informoinnin tasapuolisempaa vastuunjakoa. Valikoimajaksokäytäntöjä noudattavien kauppaketjujen tulisi siis lyhentää tarjouspyyntöaikojaan ja kertoa valikoimapäätökset elintarviketeollisuudelle nykyistä aikaisemmin. Hyvissä ajoin annetut valikoimavahvistukset tuovat mm. tehokkuutta koko toimitusketjuun ja parantavat toimitusvarmuutta. ETL pitää edelleen mainittuja asioita tärkeänä.

ETL korostaa, että valikoimajaksojen sääntelylle ei ole tarvetta, koska kaikille yrityksille ja tuoteryhmille toimivaa ratkaisumallia ei pystytä luomaan. Yhtenäistetyt valikoimajaksot voivat myös osoittau-

tua kilpailulain kannalta ongelmallisiksi. Sääntelyn sijaan valikoimajaksoja noudattavien kauppaketjujen tulisi itse ymmärtää vastuunsa valikoimajaksojen joustavuuden lisäämisessä ja valikoimapäätösten informointiaikojen lyhentämisessä.

Hintaindeksien käyttäminen

Kustannuskriisin yhteydessä on keskusteltu myös erilaisten indeksien käytöstä hintamuutosten mahdollistamiseksi. ETL suhtautuu neutraalisti erilaisten indikaattoreiden ja hintavaihteluilta suojautumisen mekanismien kehittämiseen. Mikäli indikaattoreita otetaan käyttöön, niitä tulee olla useita, jotta ne soveltuvat eri panosten hintojen tarkasteluun. Indeksien on oltava ehdottoman objektiivisia ja toimijoiden on saatava itse valita, mitä indikaattoreita he haluavat käyttää. On myös tärkeää kouluttaa asianosaiset hyödyntämään indikaattoreita osana sopimuksiaan.

Viime vuosina indikaattoreille tai muille suojausmekanismeille ei ole ollut tarvetta inflaation ollessa lähes olematon. Tulevina vuosina inflaatio voi kiihtyä, minkä vuoksi hintaheilahteluille herkillä aloilla toimivien olisi hyvä opetella käyttämään mainittuja mekanismeja. Hintojen on myös voitava liikkua sekä ylös että alas päin, jotta mekanismi ei aiheuta kilpailukykyhaittaa.

Kunnioittavasti

Elintarviketeollisuusliitto ry

Mikko Käkelä
toimitusjohtaja